

Explore the Phenomenon of Ethnocentrism Among Iranian Football Fans

Fereshteh Aghajani¹, Vajiheh Javani^{2*}, Yaghoub Badri Azarin³

Received: Jun 12, 2021

Accepted: Nov 04, 2021

Abstract

Objective: Football, the most popular sport worldwide, has in recent years become a hotbed of people who have created racist environments and chanted ethnic slogans, causing divisions among spectators. This phenomenon can also be seen in Iranian football in the form of Ethnocentrism. Therefore, this study aimed to explore ethnocentrism among Iranian football fans.

Methodology: The research method is qualitative with a phenomenological approach. To conduct this research, Iranian football fans from Turkish, Persian, and Arab ethnicities were interviewed. The sampling method was the criterion and continued until the theoretical saturation was reached.

Results: According to the study's findings, ethnocentrism among Iranian football fans is a combination of the two main themes of reactive and inadvertent ethnicity and action and intentional ethnicity.

Conclusion: The theme of reactive and inadvertent ethnicity represents reactive behaviors. In other words, people react to events in society and show their dissatisfaction on sports fields with ethnic slogans. In the context of action and intentional ethnicity, it indicates the use of stadiums by people to propagate their political ideas. According to the obtained results, it is suggested to face the negative and positive aspects of this phenomenon in football stadiums so as not to cause destructive anomalies in society and destroy the image of Iranian football.

Keywords: Ethnicity, Ethnocentrism, Football, Fans.

1. Ph.D. Candidate, Faculty of Physical Education and Sport Sciences. University of Tabriz, Tabriz, Iran .2. Associate Professor, Faculty of Physical Education and Sport Sciences. University of Tabriz, Tabriz, Iran .3. Professor, Faculty of Physical Education and Sport Sciences. University of Tabriz, Tabriz, Iran

*Corresponding author's e-mail address: v.javani@tabrizu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction and State of Problem

Sport, particularly football, has the potential to unite millions of people regardless of their gender, race, age, nationality, or religion, making it a powerful tool for social cohesion. However, despite this unifying potential, sports venues can become platforms for expressing ethnic and racial prejudices. In football, ethnicism and racism manifest through verbal abuse, discriminatory chants, and harassment of minority athletes and immigrants by spectators and other players. Studies have shown that racist behavior in football is primarily attributed to fans, with racism becoming an important part of football fan identity. Two types of racism are commonly observed in stadiums: instrumental racism, which is politically motivated, and organic/accidental racism, which occurs as spontaneous reactions without political intent. In Iran, with its diverse ethnic composition, football has become an arena where ethnic tensions surface. The present study employs a phenomenological approach to examine this phenomenon from the perspective of football fans from various ethnicities, focusing primarily on the lived experiences of fans regarding this phenomenon.

Methodology

The overall research approach in this study is qualitative, utilizing phenomenology, one of the most widely used methods for analyzing qualitative data. Phenomenology describes the meanings of a concept or phenomenon from people's perspectives and their lived experiences. The present study aimed to discover and extract meanings, concepts, definitions, explanations, and characteristics of the subject under investigation. Phenomenology specifically focuses on how individuals experience phenomena. Linguistically, it involves studying phenomena of any kind and describing them by considering how they manifest, prior to any evaluation, interpretation, or value judgment (Cypress, 2018).

In this research, given the interaction with participants and the expansion and interpretation of the meaning of ethnicism in football, interpretive phenomenology was employed. The interpretive approach involves a hermeneutic cycle, meaning there is a back-and-forth flow between researcher and participants for better understanding of a phenomenon. This approach seeks neither merely to describe a phenomenon nor to provide a completely one-sided

interpretation, but rather to facilitate bilateral interaction between researcher and participants for better understanding and interpretation (Wojnar & Swanson, 2007).

The study population included all male Iranian football fans (as women were not yet permitted in stadiums). Participants were selected using criterion sampling, with the main criterion being their experience with ethnicism in Iranian football. After discussing the research and obtaining consent, interviews were conducted. The researchers interviewed 30 football fans from three ethnic groups - Turkish, Persian, and Arab - who had teams in the 2019-2020 Premier League, with ten participants from each ethnicity. Theoretical saturation was achieved after the 21st interview, with no new data emerging, but all thirty interviews were completed for certainty. Semi-structured interviews with open-ended questions were conducted and recorded with participants' consent. The average interview duration was approximately 50 minutes. These interviews allowed for deep exploration of fans' experiences and perspectives regarding ethnic issues in Iranian football, providing rich data for phenomenological analysis.

Results

In this study, after each interview, the interviews were first transcribed and then prepared as written reports. In subsequent stages, meaningful units were extracted as sentences from the interview report text and identified as specific codes, where efforts were made to extract core concepts from the depth of fans' discussions and express them in shorter meaningful phrases. Initially, 387 meaningful statements were extracted. In the next step, researchers deeply reflected on these statements to identify similar and related concepts. After merging and categorizing similar items, 35 meaningful units were obtained. These meaningful units were then combined into 9 sub-themes based on commonalities and semantic overlap, which were finally reduced to 2 main and comprehensive themes. To ensure the validity of the research findings, Lincoln & Guba's (1985) member checking method was employed, where the research findings were shared with six interviewees who were asked to provide their opinions. All six individuals found the findings logical and confirmed them, indicating appropriate validity of the results. Additionally, the researchers independently analyzed the data, with results showing high consistency among all three coders. In the limited cases where there were disagreements among researchers, consensus was reached through discussion sessions.

The meaningful statements were categorized into 9 sub-themes: ethnic narcissism, emotional atmosphere of the stadium, prejudice, media dysfunctions, presence of ethnicism in society, ethnic movements in social media, officials' behavior, leaders, and political separatist activities in stadiums. These were ultimately classified into two main categories: Unintentional and Reactive Ethnicism, and Active and Deliberate Ethnicism.

Discussion and Conclusion

The phenomenon of ethnicism among Iranian football fans differs from prior studies by considering fans from three ethnic groups with teams in the Premier League rather than focusing on fans of specific teams. Fans from various ethnic backgrounds are the same individuals who interact amicably in many social spaces within society; however, when these individuals gather in a stadium environment, numerous factors influence their behavior. Fans' attitudes toward their ethnic identity, despite sensitivity and awareness, include demands such as mother tongue education, which, although not in conflict with national identity, can be exploited by individuals with political agendas in stadiums. Some individuals misuse these fan demands by stirring emotions, bringing flags of other countries, and using separatist symbols to extend their political objectives to all spectators, advancing their goals through media representation and social media platforms. During interviews, many fans portrayed their ethnic chants as devoid of political dimensions, characterizing their behaviors merely as attempts to influence game outcomes, attributing politically motivated actions to specific groups, indicating their disapproval and unwillingness to support ethnocentric movements. Given that stadium attendees are primarily teenagers and young adults, their susceptibility to emotional atmosphere and ethnocentric behaviors is predictable. Both restrictive and constructive approaches can address this phenomenon in football stadiums, including installing sophisticated cameras, identifying and banning violating fans, training fan leaders, commentators, and football supporters, and preventing discriminatory content and ethnocentric messaging in media. Ethnicism among Iranian football fans combines both reactive/unintentional and active/deliberate forms, influenced by factors including stadium's emotional atmosphere, media dysfunction, social media impacts, leader behavior, political separatist activities, ethnic narcissism, and existing ethnicism in society. Addressing this issue requires both preventive and constructive measures to maintain social harmony and protect football's

integrity, as some ethnic expressions may be spontaneous reactions to perceived discrimination or emotional situations, while others are deliberately orchestrated for political purposes. These measures would prevent undesirable consequences from taking root in the social fabric and causing destructive anomalies in society while protecting Iranian football's reputation.

Keywords: Ethnicity, Ethnocentrism, Football, Fans.

References

1. Criminological Investigation of Violence by Football Fans. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 6(11), 35-67.
2. Amiri, A., Alavivafa, H., & Nejadi, M. (2017). Phenomenal causes of the crisis of the Tabriz Tractor Manufacturing football team and the performance in its management. *Quarterly Journal of Crisis and Emergency Management*, 8(28). [In Persian]
3. Back, L., Crabbe, T., & Solomos, J. (2001). *The changing face of football: Racism, identity and multicultural in the English game*. Berg.
4. Bagheri, M., & Ghadidmi, B. (2017). Investigating the socio-cultural effects of sports development in Iran with emphasis on football. *Iranian Social Development Studies*, 9(2), 103-116. [In Persian]
5. Beheshti, S. M., Haqmoradi, M. (2017). The feeling of belonging to Iran among Iranian ethnic groups. *Journal of Applied Sociology*, 28(3), 25 -40 [In Persian]
6. Brown, N., McIlwraith, T., & de González, L. T. (2020). Perspectives: An Open Introduction to Cultural Anthropology.
7. Burdsey, D. (Ed.). (2012). *Race, ethnicity and football: Persisting debates and emergent issues* (Vol. 6). Routledge.
8. Campbell, L., & Hay, N. (2020). Show racism the red card. In *Community Development for Social Change* (pp. 227-235). Routledge.

واکاوی پدیده قوم‌گرایی در بین هواداران فوتبال ایران

فرشته آقاجانی^۱، وجیهه جوانی^{۲*}، یعقوب بدری آذرین^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۱۳

چکیده

هدف: فوتبال که یکی از محبوب‌ترین رشته‌های ورزشی در اقصی نقاط این کره خاکی است، در سال‌های اخیر، به محل جولان افرادی تبدیل شده که با ایجاد محیط‌های نژادپرستانه و سردادن شعارهای قومیتی، سبب تفرقه در بین تماشاگران شده است؛ پدیده‌ای که در فوتبال ایران نیز در قالب قوم‌گرایی قابل مشاهده است. بنابراین در این پژوهش، سعی بر این است قوم‌گرایی در بین هواداران فوتبال ایران مورد مطالعه قرارگیرد.

روش‌شناسی: روش پژوهش، از نوع کیفی با رویکرد پدیدارشناسی است. برای انجام این پژوهش، با هواداران فوتبال ایران از قومیت‌های ترک، فارس و عرب مصاحبه شد. روش نمونه‌گیری ملاکی بود و تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت.

یافته‌ها: با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، پدیده قوم‌گرایی بین هواداران فوتبال ایران تلفیقی از دو مضمون اصلی قوم‌گرایی واکنشی و سهوی و قوم‌گرایی کنشی و تعمدی است.

نتیجه‌گیری: مضمون قوم‌گرایی واکنشی و سهوی نمایان‌گر رفتارهای واکنشی است؛ یعنی افراد به حوادث موجود در جامعه واکنش نشان داده و نارضایتی خود را در بسترهای ورزشی با شعارهای قومیتی نشان می‌دهند اما در مضمون قوم‌گرایی کنشی و تعمدی، بیانگر استفاده افراد از ورزشگاه‌ها برای تبلیغ عقاید سیاسی خود هست. با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود به مواجهه سلبی و ایجابی این پدیده در ورزشگاه‌های فوتبال تا باعث بروز ناهنجاری‌های مخرب در جامعه و تخریب وجه فوتبال ایران نگردد.

واژه‌های کلیدی: قومیت، قوم‌گرایی، فوتبال، هواداران.

۱. دانشجوی دکتری، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. ۲. دانشیار، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. ۳. استاد، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

* نشانی الکترونیک نویسنده مسئول: v.javani@tabrizu.ac.ir

مقدمه

ورزش صرف نظر از جنس، رنگ، سن، ملیت یا مذهب، میلیون‌ها نفر را گرد هم می‌آورد و از این رو این پتانسیل را دارد که نقش مهمی در ایجاد همبستگی اجتماعی ایفا کند. فعالیت‌های ورزشی اعم از محلی تا سطح بین‌المللی، پذیرای اوقات فراغت و همچنین در سطح رقابتی از ادغام مهاجران و افراد متعلق به اقلیت‌ها پشتیبانی می‌کند. به عبارت دیگر، رویدادهای ورزشی می‌تواند یک بستر ایده‌آل برای پذیرش و احترام به تنوع، مبارزه با نژادپرستی و تبعیض باشند. ولی علی‌رغم پتانسیل‌های بستر ورزشی برای افزایش همبستگی، باید در کاربست آن احتیاط کرد، زیرا هواداران و ورزشکاران شامل اقلیت‌های متفاوتی هستند که در بین آن‌ها بحث نژاد و قومیت مطرح است و بین آن چیزی که مدنظر هست تا واقعیت تفاوت‌هایی وجود دارد (مولر و همکاران^۱، ۲۰۰۷؛ دویج^۲، ۲۰۱۶). نژاد به گروهی از افراد اطلاق می‌شود که در طول نسل‌های متوالی، ویژگی‌های جسمی یا زیستی خود را حفظ کرده‌اند. اصطلاح نژاد برای اولین بار برای توصیف اقوام و جوامع، آنگونه که امروزه قومیت یا هویت ملی تعریف می‌شود، به کار برده شد (کلر و دنیس^۳، ۲۰۱۵).

اصطلاحات قومیت و نژاد بسیار شبیه یکدیگر هستند و درجاتی بین آن‌ها تداخل دارد. یک فرد عادی معمولاً اصطلاحات نژاد و قومیت به جای یکدیگر استفاده می‌کند. همچنین مآخذهای انسان‌شناسی نیز مفاهیم نژاد و قومیت

دارای همپوشانی دانسته‌اند. هم نژاد هم هویت قومی بر اساس اصل و نسب مشترک فرهنگی شناخته می‌شوند (براون، مک ایلوریت و د گونزالس^۴، ۲۰۲۰).

در گفتمان رایج در بین برخی پژوهشگران فعال در حوزه جامعه‌شناسی، از اصطلاحاتی نظیر قومیت، نژاد، ملیت، گروه قومی یا هویت منطقه‌ای و عمدتاً قاره‌ای به جای یکدیگر استفاده می‌شود. از آن‌جا که هیچ‌گونه اساس درست زیست‌شناختی یا جامعه‌شناختی برای استفاده از مفهوم نژاد به معنای تحلیلی وجود ندارد، نباید نژاد را چیزی بیش از مورد خاصی از قومیت به حساب آورد. بین قومیت و نژاد نمی‌توان از دیدگاه جامعه‌شناختی تمایز قائل شد زیرا چنین تفاوت‌گذاری به منزله نادیده گرفتن آن دسته از فرایندهای اجتماعی است که باعث شکل‌گیری تقسیماتی بین قومیت و نژاد بر اساس ویژگی‌های جسمانی می‌شوند (پترونیک^۵، ۲۰۰۴).

گارنر^۶ (۲۰۱۷) نیز قومیت را یک ساختار اجتماعی می‌داند و بیان می‌کند اگرچه قومیت به گونه‌ای به کار رفته است که گویی در همه زمان‌ها از نژاد متمایز است، اما در عمل این اصطلاحات خواهر هستند و همپوشانی زیادی باهم دارند. هم نژاد هم هویت قومی بر اساس اصل و نسب مشترک فرهنگی شناسایی می‌شوند. قوم‌گرایی یک سندرم تقریباً جهانی از نگرش‌ها و رفتارها است که شامل پنداشتن با فضیلت و برتر بودن گروه خود و معیارهای ارزش

4 Brown, McIlwraith & de González
5 Petrunic
6 Garner

1 Müller et al
2 Doidge
3 Clair & Denis

هویت هواداران فوتبال است (کمپبل و های، ۲۰۱۹).

مطالعه اصطلاحات و فرایندهای موجود در فوتبال با تقسیم فرهنگ فوتبال در چهار حوزه تسهیل می‌شود که شامل؛ حوزه بومی، شغلی، نهادی و صنعت است (بک، کرب و سولوموس^۳، ۲۰۰۱). حوزه بومی تقریباً با زمینه‌ها و اشکال رفتار نژادپرستانه مطابقت دارد که به‌طور کلی به عنوان یک چالش در فوتبال شناخته می‌شود و شعارهای دست جمعی نژادپرستانه در میان هواداران، در زیر مجموعه این حوزه قرار می‌گیرد (کرب، ۲۰۰۴). رفتار هواداران در استادیوم‌های فوتبال یک پدیده جمعی است که از ابتدای قرن بیستم مورد توجه قرار گرفته است. گاهی نیز عدم کنترل هواداران بر روی احساسات خود در ورزشگاه‌ها، گاه منجر به رفتارهای خشونت‌آمیز یا نژادپرستانه می‌شود (لوپیس-گوئیگ^۴، ۲۰۰۹؛ کمپبل و های، ۲۰۲۰). بطور معمول دو نوع نژادپرستی وجود دارد که در ورزشگاه‌ها رخ می‌دهد. بعضی از افراد نژادپرست و دارای انگیزه سیاسی و ایدئولوژیک هستند. این اشخاص از استادیوم‌ها برای تبلیغ عقاید سیاسی خود استفاده می‌کنند. این نوع نژادپرستی را ابزاری^۵ (بک و همکاران، ۲۰۰۱) یا نژادپرستی واقعی^۶ (مولر و همکاران، ۲۰۰۷) می‌نامند. برخلاف این نژادپرستی با انگیزه سیاسی، نژادپرستی ارگانیک^۷ (بک و همکاران، ۲۰۰۱) یا تصادفی^۸ (مولر و همکاران، ۲۰۰۷) است؛ جایی که

فردی خود را جهان شمول و گروه‌های خارج از آن را تحقیرآمیز و فرومایه‌تر دانستن است. رفتارهای مرتبط با قومیت‌گرایی شامل روابط همکاری در درون گروه و عدم وجود روابط همکاری با گروه‌های دیگر است. رفتارهای قوم‌گرایانه بر اساس مرزهای گروهی استوار است که به طور معمول توسط یک یا چند ویژگی قابل مشاهده مشخص می‌شود (مانند زبان، لهجه، ویژگی‌های جسمی یا مذهب) که نشان‌دهنده تبار مشترک است چنین رفتارهایی غالباً دارای یک مولفه سرزمینی قوی نیز هستند (هاموند و اکسلورد^۱، ۲۰۰۶).

قوم‌گرایی می‌تواند خود را به روش‌های مختلفی در ورزش بروز دهد، به عنوان مثال؛ آزار و اذیت ورزشکاران مهاجر یا اقلیت‌های قومی و مذهبی توسط تماشاگران و سایر ورزشکاران، که این‌گونه اقدامات و حوادث معمولاً شامل شعارهای قوم‌گرایانه و توهین به ورزشکاران و اقوام می‌باشد. اعمال قوم‌گرایانه ممکن است علیه سایر عوامل درگیر در مسابقات ورزشی مانند هواداران، مسئولان باشگاه و داوران نیز انجام شود. اگرچه، مطالعات علمی نژادپرستی در دنیای ورزش کمتر مورد توجه قرار گرفته‌است، اما یکی از زمینه‌هایی با اهمیت در جامعه‌شناسی اروپاست، مربوط به نگرش‌های نژادی خشن تماشاگران است که در بیشتر این مطالعات عاملان اصلی عمل نژادپرستانه را تماشاگران دانسته‌اند و بیشتر حوادث گزارش شده در مورد نژادپرستی در ورزش را نیز به هواداران فوتبال نسبت داده‌اند (کمپبل و های^۲، ۲۰۲۰؛ مولر و همکاران، ۲۰۰۷). نژادپرستی بخش مهمی از

3 Back, Crabb & Solomos

4 Llopis-Goig

5 instrumental

6 real

7 organic

8 accidental

1 Hammond & Axelord

2 Campbell & Hay

است. کلیلند و کشمور^۱ (۲۰۱۶) بیان کردند که نژادپرستی از نظر فرهنگی در جامعه جایگاه پیدا می‌کند و سپس به ورزشگاه‌های فوتبال وارد می‌شود.

فاضلی^۲ (۲۰۱۲) اشاره می‌کند تیم فوتبال تراکتورسازی به دلیل وجود دال‌های متعدد به بستری برای طرح اهداف واگرایانه برخی گروه‌ها تبدیل شده است. به عبارت دیگر جریان نژادگرایی پان‌ترکیسم که در سال‌های اخیر فعالیت‌های متعددی را در مناطق آذری‌نشین ایران انجام داده‌اند می‌گویند تا از تیم تراکتورسازی برای بسط گفتمان قوم‌گرایی بهره‌برداری کنند.

آقای و صفری^۳ (۲۰۱۸) در تحقیق خود با عنوان بررسی جرم‌شناختی خشونت تماشاگران فوتبال، بیان می‌کنند قومیت‌گرایی، نژادپرستی، نفرت‌پرانی و تنفر از قربانی با انگیزه‌های قومی و مذهبی و نژادی در قالب حملات کلامی و توهین، یکی از علل و انگیزه‌های غیرقابل انکار در بروز خشونت تماشاگران فوتبال است.

امیری، علوی وفا و نژادی^۴ (۲۰۱۷) در پژوهشی تحت عنوان علل پدیدایی بحران تیم فوتبال تراکتورسازی تبریز و عملکرد سپاه عاشورا در مدیریت آن، خاطر نشان کرده‌اند که تبلیغات فعالان قومی به هواداران تراکتورسازی چنین القا می‌کند که تمام تصمیم‌های داوری، آرای کمیته انضباطی و ... به نوعی با هدف ضدیت و محروم کردن نماینده فوتبال مردم آذربایجان اتخاذ می‌شود.

جمعیت به حوادث موجود در جامعه واکنش نشان داده و شعارهای نژادپرستانه می‌دهند. یعنی رفتارها و اعمالی بروز می‌کند که ممکن است نژادپرستانه به نظر بیاید، اما بدون هدف سیاسی انجام می‌گیرد (دویچ، ۲۰۱۶).

در اسپانیا بیش از یک دهه است که بسیاری از بازیکنان فوتبال قربانی تجاوز کلامی و حرکات نژادپرستانه می‌شوند. آنچه که در اسپانیا مشاهده می‌شود، نوع جدیدی از نژادپرستی است که مبتنی بر اختلافات بیولوژیکی نبوده بلکه ریشه در اختلافات فرهنگی دارد (لوپیس-گوئیگ، ۲۰۰۹).

در زمان برگزاری رقابت‌های جام جهانی فوتبال در سال ۲۰۰۶ که کشور آلمان میزبانی آن را بر عهده داشت، علاقه به انجام حرکات نژادپرستانه در بین هواداران فوتبال، به شکل قابل توجهی افزایش یافته بود. برای ذکر نمونه دیگری از رفتارهای نژادپرستانه، می‌توان دیدار انگلیس و بلغارستان را مثال زد که تماشاگران بلغار با سر دادن شعارهای نژادپرستانه و تقلید از حرکت سربازان هیلتر، سلام نازی دادند که این رفتارها باعث ایجاد التهاب و آشوب در آن مسابقه شد. این رفتارها باعث می‌شود بحث نژادپرستی در فوتبال همیشه مطرح باشد.

مطالعات متعددی در سطح بین‌المللی در حوزه قوم‌گرایی و نژادپرستی در فوتبال انجام گرفته است (مولر و همکاران، ۲۰۰۹). در سراسر جهان فوتبال را به دلیل پتانسیل خوب برای گردهم آوردن مردم و ایجاد حس مثبت هویت جمعی یک پلتفرم مهم دانسته‌اند ولی در عین حال، توانایی آن به عنوان یک عرصه برای ابراز نژادپرستی به همان اندازه نگران کننده شده

1 Cleland & Cashmore

2 Fazeli

3 Aghayi & Safari

4 Amiri, Alavi vafa & Nejadi

تمامیت ارضی کشور ایجاد شده است. سیاسی شدن تیم‌ها و تبدیل آن‌ها به تکیه‌گاهی سیاسی و قومی همراه با سهل‌انگاری و ماجراجویی برخی مسئولان، خسارت‌های مادی و معنوی فراوانی برای کشور در طول تاریخ ایجاد خواهد کرد.

ایران کشوری کهن و پر پیشینه است که گویش‌های مختلف، فرهنگ‌های قومی، خرده فرهنگ‌ها، قبایل، عشایر، طوایف و نژادهای مختلفی را دربردارد. تعدد و تنوع قومی تنها در ایرانی آریایی و غیر آریایی خلاصه نمی‌شود، زیرا هم خود آریایی هم غیر آریایی‌ها گروه‌های ناهمگون و دگرگون هستند و بر هم این اساس، نمی‌توان به وضوح قائل به تمییز آن‌ها شد. بدین ترتیب می‌توان به طور عام سه گروه به اصطلاح نژادی در ایران تشخیص داد که هیچ یک از آن‌ها نمی‌تواند خاص باشد: گروه آریایی‌ها (شامل افغان‌ها، هزاره‌ها، بلوچ‌ها، بختیاری‌ها، فارس‌ها، اصفهانی‌ها، کرمانی‌ها، یزدی‌ها، گیلانی‌ها، مازندرانی‌ها، تالشی‌ها، کرد‌ها و لر‌ها)؛ گروه ایرانیان غیرآریایی (ترک‌ها، قشقایی‌ها، ترکمن‌ها، مغول‌ها، ارمنی‌ها، عرب‌ها، یهودی‌ها، آشوری‌ها) و سایر گروه‌های مختلط (بهشتی و حق‌مردای^۳، ۲۰۱۷). این تنوع قومیتی در ایران، سبب شده است که بعضی از رفتارهای قوم‌گرایانه در بین عامه مردم رخ دهد. در حوزه ورزش نیز این موضوع مشهود است که توهین به تیم‌های خاص و توهین به طرفداران شهر و قومیت بخصوصی، علاوه بر فحاشی به مربیان و بازیکنان تیم‌ها مسئله‌ای است که در سال‌های اخیر، به یکی از معضلات ورزش ایران بدل شده است مواجه با رویکرد انکار نیز نه تنها مشکلی را

برخی گزارش‌ها از حضور تعدادی از اتباع کشورهای همسایه (جمهوری آذربایجان و ترکیه) در مسابقات تیم تراکتورسازی و نمایش پرچم این کشورها در ورزشگاه این تیم حکایت داشت. فعالان قومی با نفوذ بین هواداران تیم تراکتورسازی و با طرح شعارهایی خاص و دارای رنگ و بوی قومی مانند (تراختور اثل ایستر شرفلی ملت ایستر) و (تبریز باکی آنکارا بیز هارا فاسلار هارا) به نوعی به مبارزه‌طلبی معنی‌داری دست می‌زنند. باقری و قدیمی (۲۰۱۷) در تحقیق خود با عنوان بررسی اثرات فرهنگی اجتماعی توسعه ورزش در ایران چنین بیان می‌کنند که به دلیل تنوع قومی فراوانی که در ایران وجود دارد، گرایش به هویت‌های محلی در هر زمان امکان تحت‌الشعاع قرار دادن هویت ملی را فراهم می‌آورند. همچنین اشاره کرده‌اند که در سال‌های کنونی پدیده‌های قومی در فوتبال ایران درحالی شکل گرفت که با کاستن از هیاهوی دوقطبی، پاره‌ای از اوقات، هویت ملی را نیز تحت‌الشعاع قرار داده است.

گلابی و حمیدی^۱ (۲۰۲۰) بیان می‌کنند که فوتبال امروزه در متن معادلات هویت‌ساز دنیای معاصر قرار دارد و همچنان که می‌تواند در ایجاد انسجام و همگرایی ملی مؤثر باشد، از سویی دیگر می‌تواند، به هویت‌های فروملی و به‌طور مشخص هویت قومی، منطقه‌ای و محلی دامن بزند. فاضلی و اسداللهی^۲ (۲۰۲۰) پژوهشی را با عنوان ورزش و سیاست در ایران؛ روایتی از قوم‌گرایی نژادگرا در بستر ورزش انجام دادند. آنها چنین بیان می‌کنند که عرصه فراخی در ورزش به‌ویژه فوتبال برای تهدید هویت ملی و

1 Golabi & Hamidi

2 Fazeli & asadollahi

حل نکرده بلکه روز به روز گسترده‌تر نیز شده است. می‌توان گفت چیزی که در ورزشگاه‌های اروپا تحت عنوان نژادپرستی وجود دارد در فوتبال ایران به‌صورت قوم‌گرایی قابل مشاهده است.

همچنین، در سال‌های اخیر، فضای فوتبال ایران با پدیده‌ای به نام نفرت‌پراکنی نیز مواجه بوده است. در باب این موضوع، می‌توان به رفتارهای پرخاشگرانه و قوم‌گرایانه برخی از هواداران اشاره کرد. به نحوی که در بعضی از مسابقات ورزشی از جمله فوتبال، با توهین‌های قومیتی تماشاگران نسبت به یکدیگر، سبب بروز اختلافات بین اقوام مختلف در ایران و زمینه‌سازی بروز ناهنجاری‌ها در سطوح مختلف جامعه شده است که این پدیده مذموم، خود تداعی‌کننده قوم‌گرایی در میان تماشاگران فوتبال ایران است. فضای مجازی یکی از اهرم‌های فرهنگ‌سازی محسوب می‌شود که با استفاده از آن می‌توان هنجارسازی کرد اما در سال‌های اخیر از این بستر بیشتر سوءاستفاده شده است. یکی از نمونه‌های بارز این سوءاستفاده مربوط به کانال‌های هواداری است که با پرداختن به حواشی پوچ که بعضاً هم کذب هستند، بین هواداران تیم‌ها نفرت‌پراکنی می‌کنند که حاصل آن خشونت‌های داخل ورزشگاه‌ها هست. البته این اشکال به فضای هواداری ایران برمی‌گردد که در آن اقبال عمومی به سمت چنین مطالبی زیاد است و در نتیجه آدمین‌ها برای جذب مخاطب و درآمد بیشتر این مسیر را انتخاب کنند. این موضوع زمانی نگران‌کننده‌تر می‌شود که افرادی با نیت‌های سوء متفاوتی نیز وارد این فضا می‌شوند. القای تفکرات نژادپرستانه به

هواداران یکی از پدیده‌های زشتی است که در فصول اخیر در کانال‌های هواداری فوتبال ایران در حال رخ دادن است (ایسنا، ۲۰۰۹). شعارهای ضد قومیتی در ایران نه تنها نمونه بارزی از فعالیت‌ای قوم‌گرایی است که حتی منجر به عکس‌العمل‌هایی در خارج از زمین مسابقه می‌شود. بطور مثال، در یکی از دیدارهای فوتبال در لیگ برتر ایران بین تیم‌های پرسپولیس و فولاد خوزستان که در تهران برگزار شد، هواداران پرسپولیس با سر دادن شعارهایی علیه قومیت‌های موجود در استان خوزستان، باعث بروز تنش‌هایی در ورزشگاه محل برگزاری مسابقه شدند که این شعارهای نژادپرستانه، منجر به کشیدن شدن درگیری‌ها به بیرون از ورزشگاه شد. چند روز پس از برگزاری این مسابقه، پرسپولیس برای مسابقه با دیگر نماینده استان خوزستان راهی اهواز شد که در بدو ورود به اهواز و هنگامی که اتوبوس به محل اقامت تیم می‌رفت مورد اصابت سنگ قرار گرفت و شیشه اتوبوس تیم پرسپولیس شکست. همچنین در دی ماه سال ۹۶ باشگاه تراکتورسازی یکی دیگر از تیم‌های پرهوادار ایران بخاطر تخلفات و فحاشی قومیتی و اهانت به پرداخت ۴۰۰ میلیون ریال جریمه نقدی محکوم شد. همچنین، در مسابقه لیگ قهرمانان آسیا بین تیم‌های پرسپولیس و النصر عربستان که در ورزشگاه آزادی تهران برگزار شد، هواداران پرسپولیس با سردادن شعارهای نژادپرستانه علیه قوم عرب، باعث جنجال و حاشیه شدند (باشگاه خبرنگاران جوان، ۲۰۱۶).

1 Isna

2 Yjc.news

استخراج، معانی مفاهیم، تعاریف، توضیحات و ویژگی های موضوع مورد مطالعه بود. پدیدارشناسی به طور خاص به چگونگی تجربه افراد توجه می کند. پدیدارشناسی از نظر لغوی عبارت از مطالعه پدیده ها از هر نوع و توصیف آن ها با در نظر گرفتن نحوه بروز آن ها، قبل از هرگونه ارزش گذاری، تأویل و یا قضاوت ارزشی است (سرو^۲، ۲۰۱۸).

در این پژوهش، با توجه به تعامل با شرکت کنندگان و بسط و تفسیر معنا و مفهوم پدیده قوم گرایی در بستر فوتبال، نوع پدیدارشناسی، تفسیری می باشد. در رویکرد تفسیری، چرخه هرمنوتیکی وجود دارد. یعنی بین پژوهشگر و مشارکت کنندگان برای فهم بیشتر در مورد یک پدیده جریان رفت و برگشت وجود دارد. به عبارت دیگر رویکرد تفسیری نه به دنبال توصیف یک پدیده است و نه تفسیر کاملاً یک جانبه، بلکه به تعامل دوجانبه بین پژوهشگر و مشارکت کنندگان برای درک بهتر پدیده و تفسیر مبتنی بر این درک است (ووجنار و سوانسون^۳، ۲۰۰۷).

بر این اساس، جامعه این پژوهش شامل تمام هواداران فوتبال ایران با جنسیت پسر (چون تا بدین جا بانوان مجوز حضور در ورزشگاه را ندارند) بود. در این پژوهش با استفاده از نمونه گیری ملاکی به انتخاب افراد پرداخته شد و ملاک افراد انتخاب شده تجربه آنها از پدیده قوم گرایی در فوتبال ایران بود. پس از صحبت درباره پژوهش و کسب اجازه از آن ها مصاحبه صورت پذیرفت. محققان با ۳۰ نفر از هواداران فوتبال از سه قوم ترک، فارس و عرب که این سه

این حادثه سبب شد که سازمان فوتبال علیه نژادپرستی^۱ در بخشی از گزارش خود به نمونه هایی از رفتار و توهین های نژادپرستانه در ورزشگاه های فوتبال ایران بپردازد. در ارزیابی این سازمان، برخی رفتارهای هواداران فوتبال مثل؛ پرتاب سنگ، بطری و ترقه، فحاشی به داور، بازیکنان و کادرفنی تیم حریف و نشان دادن برخی اعداد و نمادها از جمله رفتار نژادپرستانه و تبعیض آمیز تلقی شده است. پیامد این گزارش هشدار به جامعه و متولیان فرهنگ و فوتبال در کشور تا برای حذف اینگونه رفتارها در ورزشگاه ها اقدامات لازم را انجام دهند. در پژوهش های انجام شده در ایران این نکته برجسته است که از هوادارانی که بخش مهم ورزش و فوتبال را در برمی گیرند چشم پوشی شده و بعضی پژوهش ها هم صرفاً بر روی یک قوم خاص انجام گرفته شده است. قوم گرایی در فوتبال ایران مفهومی بسیار گسترده است که در پژوهش حاضر، با روش پدیدارشناسی به بررسی این پدیده از منظر هواداران فوتبال با قومیت های مختلف پرداخته شد که در آن تمرکز اصلی بر تجربه زیسته هواداران از این پدیده بود.

روش شناسی پژوهش

رویکرد کلی پژوهش در این مقاله کیفی و روش مورد استفاده پدیدارشناسی است که از پرکاربردترین های روش تحلیل داده های کیفی می باشد. در واقع پدیدارشناسی به توصیف معانی یک مفهوم یا پدیده از دیدگاه عده ای از مردم و تجارب زیسته آنان در آن مورد می پردازد. هدف پژوهش حاضر، کشف و

قوم دارای تیم در لیگ برتر ۱۳۹۸-۱۳۹۹ بودند به تعداد ده نفر از هر قوم به مصاحبه پرداختند. از مصاحبه ۲۱ به بعد اشباع نظری اتفاق افتاده بود و داده‌های جدیدی به دست نیامد ولی برای اطمینان سی مصاحبه انجام شد. مصاحبه‌ها با قالب نیمه‌ساختاریافته و سوالات باز انجام شد و با رضایت خود افراد ضبط شد. در این مطالعه میانگین زمان مصاحبه‌ها حدود ۵۰ دقیقه بود.

یافته‌های پژوهش

در این مطالعه، در پایان هر مصاحبه؛ ابتدا مصاحبه‌ها نوشته شد و سپس گزارش مصاحبه‌ها به صورت نوشتاری آماده شد. در مراحل بعدی واحدهای معنایی به صورت جمله از متن گزارش مصاحبه‌ها استخراج شد و به صورت کدهایی مشخص شد که در این مرحله سعی شد مفاهیم اصلی از عمق صحبت‌های هواداران استخراج شود و در عبارات معنادار کوتاه‌تر بیان گردد. در ابتدا ۳۸۷ عبارات معنادار استخراج شد. در گام بعدی محققان با تاملی ژرف در این عبارات به شناسایی مفاهیم مشابه و مرتبط برآمدند. بعد از ادغام و دسته‌بندی موارد مشابه ۳۵ واحد معنایی به دست آمد. در مرحله بعد این واحدهای معنایی براساس مشترکات و هم‌پوشی معنایی در ۹ مضمون فرعی ادغام شدند. در نهایت، این زیر مضمون‌ها به ۲ مضمون اصلی و فراگیر تقلیل یافتند. شمول معنایی این ۲ مضمون اصلی و فراگیر در حدی است که دیگر مفاهیم را در خود می‌گنجانند.

جهت کسب اطمینان از اعتبار یافته‌های پژوهش حاضر، از روش بررسی اعضا لینکلن و گوبا^۱ (۱۹۸۵) استفاده شد. بر این اساس، یافته‌های تحقیق را در اختیار شش نفر از مصاحبه‌شوندگان قرار داده شد و از آنها خواسته شد تا در مورد یافته‌ها نظر خود را اعلام نمایند. یافته‌های تحقیق از نظر تمامی این شش نفر منطقی و مورد تائید بود که این موضوع بیانگر اعتبار مناسب یافته‌های حاصل بود. به علاوه هر محققان مقاله به طور مستقل نیز داده‌ها را تجزیه و تحلیل کردند که نتایج به دست آمده حاکی از سازگاری بالای هر سه کدگذار بود. در موارد محدودی نیز که اختلاف نظر میان پژوهشگران وجود داشت با برگزاری جلسات گفت و گو، توافق حاصل شد.

نمونه‌ای از عبارات معنادار، ۳۶ واحد معنایی و ۹ مضمون فرعی به دست آمده، که در جدول شماره ۱ نمایش داده شده است.

جدول ۱. عبارات معنادار برگرفته از مصاحبه‌های هواداران فوتبال ایران

عبارات معنادار	واحد‌های معنایی حمایت‌کننده	مضمون‌های فرعی
هواداران در ورزشگاه به تحقیر هواداران تیم مقابل می‌پردازند و صرفاً هدفشان تشویق تیم خود نیست.	تحقیر	خود شیفتگی قومیتی
به سراسر قاطع می‌توان گفت ۶۰ درصد قوم‌گرایی که در ورزشگاه‌ها شاهدیم بخاطر برتر دیدن قومیت خود است.	حس برتری‌بینی	
در جامعه افرادی که از قومیت ترک، یا عرب و یا فارس تنفر دارند در ورزشگاه آن را فریاد می‌زنند.	نفرت	
مناسفانه شعارهای قومیتی بخشی از شعارها شده و هواداران بخاطر احساساتی شدن درگیر این شعارها می‌شوند.	احساساتی شدن	
در بازی‌های تیم‌های تهرانی با فولاد بخاطر جو آن بازی و ورزشگاه شاهد شعارهای قوم‌گرایانه از هر دو طرف باشیم.	جو ورزشگاه	فضای هیجانی و احساسی ورزشگاه
اگر در ورزشگاه‌ها هواداران شعار قوم‌گرایی می‌دهند بخاطر ناآگاهی آنها از این حرکات است.	ناآگاهی	
وقتی ما به ورزشگاه آزادی می‌رویم به ترک‌ها توهین می‌کنند و وقتی آنها به تبریز می‌آیند ما هم به فارس‌ها توهین می‌کنیم. این سیکل ادامه دارد و هیچوقت تمام نمی‌شود.	تلافی	
یک سری فشارهای روانی موجود در جامعه باعث می‌شود هواداران در ورزشگاه این فشارها را تخلیه کنند.	تخلیه بار روانی	
تصعب و هیجان لحظه‌ای هواداران باعث خلق همچنین صحنه‌های قوم‌گرایانه می‌شود. ممکن است هواداران به انواع حربه‌ها روی بیاورند تا تیم خودشان برنده شود که شعارهای قومیتی نیز می‌تواند یکی از این حربه‌ها باشد.	هیجان ورزشگاه تلاش برای برد	تعصب
یک عده‌ای از هواداران اصلاً نمی‌دانند برای چه این چنین شعارهایی می‌دهند، افرادی با ذهنیت اینکه به ما توهین می‌کنند ما هم به آنها توهین کنیم تماشاگران را تحریک می‌کند.	تحریک در ورزشگاه‌ها	
خیلی‌ها با شعارهای قومیتی دنبال تضعیف روحیه تیم مقابل است تا به برد برسند. عرق به تیم خودمان باعث شده است که به هر نحوی هواداران تیم رقیب را تحریک کنیم.	تخریب روحیه عرق بر روی تیم	
در بازی‌های تراکتور-سپولیس فحاشی‌ها قومیتی هر دو طرف ناشی از تعصب بیش از حد به قومیت است.	عرق بر روی قومیت	
یک تیم فوتبال نماد یک فرد و قوم می‌شود و با برتری آن تیم، فرد نیز خودش را برتر می‌داند.	نماد شهر	بی‌عدالتی حس شده در جامعه نسبت به اقوام
از ۱۰ روزنامه ورزشی ۹ تا تیر اصلی خود را به دو تیم پایتخت اختصاص می‌دهند. در صدا و سیما شده است که به ترک‌ها توهین کنند، ما هم جواب آنها را در ورزشگاه دادیم.	روزنامه‌ها توهین در برنامه تلویزیونی	
برخورد برخی مجری‌ها و گزارشگران در حین بازی دو تیم از دو قومیت متفاوت گاهی بسیار زننده می‌شود همین باعث تحریک هواداران می‌شود.	رفتار و گفتار گزارشگران	
شاید اگر در رسانه‌ها شاهد پررنگ شدن و مورد انتقاد گرفتن این رفتارها بودیم، به این شدتی که الان در ورزشگاه‌ها هست، نبود.	تبلیغ و کم‌کاری صدا و سیما	
وقتی یک اقلیت را از کمترین امکانات محروم می‌کنند باید انتظار این چیزها را داشت.	بی‌عدالتی حس شده در جامعه نسبت به اقوام	

وجود قوم‌گرایی در بستر جامعه	تبعیض حس شده در جامعه نسبت به اقوام	وقتی در یک جایی تبعیض و محرومیتی باشد تیم فوتبال شهر خود را نماد خود قرار داده و اعتراض‌ها و محرومیت‌های خودشان را این‌گونه فریاد می‌زنند.
	قوم‌گرایی موجود در جامعه	ممکن نیست که قوم‌گرایی در جامعه نباشد ولی در فوتبال باشد اتفاقا ریشه همه اعمال قوم‌گرایانه به جامعه برمی‌گردد.
	وجود شعار تدریس زبان مادری	هواداران قومیت‌ها، دنبال اصل ۱۷ قانون اساسی هستند که گفته شده زبان مادری قومیت‌های اقلیت باید تدریس شود.
	ورود قوم‌گرایی از جامعه به ورزشگاه	این‌گونه نیست که مردم یک‌دفعه‌ای گفتند "بریم تو ورزشگاه به فلان تیم توهین قومیتی کنیم"، افرادی از بطن جامعه به ورزشگاه‌ها رفته و این شعارها را در ورزشگاه شروع کردند.
	محتوی قوم‌گرایی در فضای مجازی	تحركات در فضای مجازی و ایجاد محتوی قوم‌گرایانه توسط کاربران که باعث تحت تاثیرگرفتن و تشدید القای مفاهیم قوم‌گرایی در ورزشگاه‌ها شده است.
	تحركات در فضای مجازی	در فضای مجازی صحبت‌هایی راجع به اعراب می‌شود و این بیشتر مردم را تحریک و عصبانی می‌کند که باید انتظار این‌گونه شعارها را داشته باشیم.
تحركات قومیتی در فضای مجازی	انتشار پست‌های قومیتی در شبکه‌های مجازی	قبل از بازی‌های حساس که قبلا در آن‌ها صحبت‌های نژادی و قومی مطرح شده بود، بعضی از کانال‌های تلگرامی بصورت عمدی و کاملاً تحریک کننده پست‌های قومیتی منتشر می‌کنند.
	تبعیض بین تیم‌ها	به تیم‌های تهرانی بیشتر اجازه نتیجه گرفتن و قدرت گرفتن می‌دهند تا تیم‌های خوزستانی و تبریزی.
رفتار مسئولان	عدم برخورد مناسب	قوم‌گرایانه‌ترین بازی، بازی تراکتور پرسپولیس بود. ۷۰ هزار نفر به ترک‌ها توهین می‌کردند ولی متأسفانه هیچ برخورد محکمی با تیم و هواداران پرسپولیس نشد.
	شعارهای سیاسی لیدرها	لیدرها بخاطر اهداف سیاسی از الفاظ قوم‌گرایانه‌ای خطاب به تیم مقابل استفاده می‌کنند و بقیه هواداران نیز همراهی می‌کنند.
لیدرها	اهداف جدایی طلبانه لیدرها	لیدرهای باشگاه‌ها بسیار بی‌سواد و بعضاً دارای سو سابقه هستند و اهداف جدایی طلبانه نیز دارند. آنها بعضی از شعارهای قومیتی را بصورت عمدی آغاز می‌کنند.
	اختلاف انداختن بین قومیت‌ها	بسیاری از افراد هستند که از این جو ورزشگاه‌ها سو استفاده می‌کنند و بین قومیت‌ها تفرقه می‌اندازند.
	جدایی طلبی	در تبریز پرچم آذربایجان با خود می‌برند که مشخص می‌کند به دنبال اهداف سیاسی و جدایی طلبی هستند.
فعالیت‌های سیاسی	آوردن پرچم‌های کشورهای دیگر	هواداران تراکتور پرچم ترکیه و آذربایجان را به ورزشگاه می‌برند و شعارهای ضد ایران و خلیج فارس می‌دهند.
تجزیه طلبان در ورزشگاه	وجود هوادارن‌ها با اهداف سیاسی	افراد سودجو سیاسی که در قالب هوادار وارد ورزشگاه می‌شوند، شعارهای نژادپرستی را گسترش می‌دهند و پرچم‌های کشورهای دیگر را در ورزشگاه نشان می‌دهند.
	دلایل سیاسی	شعار نژادپرستی در ورزشگاه یک درصد کمی به‌خاطر مسائل فوتبالی‌ست، بقیه به‌خاطر مسائل سیاسی است.

۳-۱ قوم‌گرایی سهوی و واکنشی

یکی از مضامین اصلی و فراگیر استخراج شده این پژوهش، قوم‌گرایی سهوی و واکنشی در ورزشگاه‌های ایران است. این مضمون دربرگیرنده هفت زیر مضمون؛ «خودشیفتگی قومیتی»، «فضای احساسی و هیجان ورزشگاه»، «تعصب»، «کژعملکردهای رسانه‌ای»، «وجود قوم‌گرایی در بستر جامعه»، «تحرکات قومیتی در فضای مجازی» و «رفتار مسئولین» است که این زیرمضمون‌ها از تحلیل مصاحبه‌ها و برآمده از تجربه زیستی هواداران بود. که در ادامه هر کدام از این زیرمضمون‌ها بیشتر توضیح داده شده است.

۳-۱-۱ خودشیفتگی قومیتی

خودشیفتگی مجموعه‌ای از ویژگی‌های هیجانی است که در نتیجه آن فرد خود را موجودی برتر ادراک می‌کند. هواداران فوتبال در میان تجارشان خودبرتربینی را از علل مهم شعارهای قومیتی مطرح کردند. همچنین آنها به تحقیر هواداران تیم مقابل و نفرت از یک قوم، اشاره کردند. که از میان این صحبت‌ها زیر مضمون «خودشیفتگی قومیتی» استخراج شد.

هوادار FG در این مورد چنین می‌گوید: «تهرانی‌ها جز شهر خودشان بقیه شهرها را دهات می‌بینند و کسی را قبول ندارند».

۳-۱-۲ فضای احساسی و هیجان ورزشگاه

چیزی که در میان صحبت‌های اکثر هواداران مشخص بود جو حاکم بر ورزشگاه‌های ایران بود که بسیار ملتهب و مستعد همچین شعارهایی است. طوری که تماشاگران را برای سر دادن

شعارهای قوم‌گرایانه تحریک می‌کند. واحدهای معنایی جو ورزشگاه، ناآگاهی، احساساتی شدن، تخلیه بار روانی، هیجان کاذب ورزشگاه‌ها، تلافی، تلاش برای برد، تحریک در ورزشگاه‌ها و تخریب روحیه از مفاهیمی بود که از طرف هواداران بیان شدند. بعضی از هواداران از ماهیت شعارها آگاهی کافی ندارند و فقط تحت تاثیر جو قرار گرفته و شعار می‌دهند. حساسیت بعضی از بازی‌ها و تاثیر آن بر احساسات هواداران و هیجان موجود در ورزشگاه‌ها نیز بر روی هواداران تاثیر گذاشته و باعث می‌شود شعارهای قوم‌گرایانه در ورزشگاه بروز کند. صحبت‌های یکی از هواداران در باب این زیر مضمون به شرح زیر است:

هوادار AN: «من هم دوست دارم به ورزشگاه فقط برای تشویق تیم خودم بروم ولی اتفاقی‌هایی در ورزشگاه رخ می‌دهد که آدم تحت تاثیر جو قرار می‌گیرد».

۳-۱-۳ تعصب

زیر مضمون تعصب، اشاره به عرق هواداران بر روی تیم، بر روی قوم خود و نماد شهر دارد. هواداران با آگاهی از هویت قومی خود، تاکید افراطی بر ریشه هویتی خود را افزایش داده و با تعصب بیش از حد و غیرطبیعی، وارد ورزشگاه‌ها شده و اندیشه‌ای جز پیروزی در سر ندارند. هوادار AN چنین می‌گوید:

«تراکتور برای من نماد شهرم می‌باشد و وقتی پیروز می‌شود حس میکنم قومم یک پیروزی مهم در مقابل قوم دیگر به‌دست آورده است».

۳-۱-۴ کژعملکردهای رسانه‌ای

بی‌عدالتی شده است. صحبت‌های هواداران درباره تبعیض و بی‌عدالتی‌ها به شرح زیر است:

هوادار TM: «در ایران تبعیض وجود دارد و این در خوزستان به‌طور آشکار مشخص است. همین موضوع در بحث فوتبال هم مطرح می‌باشد یک عده دوست ندارند عرب‌ها نتیجه بگیرند، هواداران متوجه این مسائل می‌شوند و اعتراض‌های خود را به‌صورت شعارهای قوم‌گرایانه در ورزشگاه بروز می‌دهند».

۳-۱-۶ رفتار مسئولان

بنا به گفته هواداران علاوه بر وجود تبعیض در رسانه و خود جامعه، تبعیض در رفتار مسئولان نیز مشاهده می‌شود. این زیر مضمون از تبعیض بین تیم‌ها و عدم برخورد مناسب احصا می‌شود. به‌نظر هواداران با قومیت‌های ترک و عرب، از طرف مسئولان به دو تیم استقلال و پرسپولیس نسبت به تیم‌های دیگر توجه بیشتری می‌شود. بیان یکی از هواداران درباره این زیر مضمون چنین است:

هوادار OZ: «یکی از عوامل این شعارها خصوصی نبودن استقلال و پرسپولیس هست و هواداران تیم‌های دیگر به این فکر می‌کنند که این دو تیم از طرف دولت حمایت می‌شوند، امکانات و بودجه زیادی در اختیار این دو تیم قرار می‌گیرد».

۳-۱-۷ تحرکات قومیتی در فضای مجازی

امروزه فراگیر شدن فضای مجازی و دسترسی راحت و ارتباطات گسترده مردم در این فضا، از طرفی باعث القا بیشتر تفکر قومیتی از جانب حامیان این تفکر و از طرف دیگر باعث ایجاد

زیر مضمون کژعملکردهای رسانه‌ای، مطابق اظهار هواداران مصاحبه شده اشاره به رفتار و گفتار گزارشگران، توهین در برنامه تلویزیونی، روزنامه‌ها، تبعیض و کم‌کاری صدا و سیما دارد. چیزی که در این زیرمضمون بیشتر به چشم می‌خورد، هیچ هواداری از قومیت فارس اشاره‌ای به تبعیض در رسانه‌ها نکرد ولی در عوض هواداران با قومیت ترک و عرب از نحوه گزارش گزارشگران تا روزنامه‌ها ناراضی بودند و این تبعیض رسانه‌ها را دلیلی برای سر دادن چنین شعارهای قومیتی عنوان می‌کردند.

هوادار MF با اشاره به عملکرد روزنامه‌ها چنین می‌گوید: «از ۱۰ تا روزنامه ۸ تا به دو تیم تهرانی می‌پردازند انگار بقیه تیم‌ها برای این کشور نیستند».

۳-۱-۵ وجود قوم‌گرایی در بستر جامعه

آنچه که مشهود است تاثیر قوم‌گرایی در بستر جامعه بر هواداران فوتبال است. هواداران فوتبال در ورزشگاه‌ها همان افراد عادی در جامعه هستند. وقتی در خود جامعه، قوم‌گرایی وجود داشته باشد، این امر نامطلوب از طریق هواداران به ورزشگاه‌ها نیز برده می‌شود. وجود قوم‌گرایی در بستر جامعه در جامعه از قوم‌گرایی در جامعه، بی‌عدالتی ادراک شده شده نسبت به اقوام، تبعیض ادراک شده در جامعه نسبت به اقوام، شعار تدریس زبان مادری و ورود قوم‌گرایی از جامعه به ورزشگاه به دست آمد. هواداران فوتبال با قومیت ترک و عرب، غالباً از ادراک بی‌عدالتی‌هایی صحبت می‌کردند و هواداران با قومیت فارس به این نکته اشاره می‌کردند که اقوام دیگر فکر می‌کنند در حق آنها ظلم و

معنایی آوردن پرچم کشورهای دیگر، اختلاف انداختن بین قومیت‌ها، شعار جدایی‌طلبی در ورزشگاه، وجود هوادارنماها با اهداف سیاسی و وجود عوامل سیاسی احصا شد. فعالیت‌های سیاسی موجود در ورزشگاه‌ها از طرف افرادی خاص صورت می‌پذیرد. صحبت‌های هواداران در مورد این فعالیت‌های سیاسی به شرح زیر است:

هوادار OZ: «در بازی استقلال و تراکتورسازی در استادیوم آزادی هواداران استقلال بخاطر اختلافی که بین آذربایجان و ارمنستان است، پرچم ارمنستان را برای تحریک ما نشان می‌دادند و خب این حرکت ما را عصبانی می‌کرد». در ادامه او گفت: «در یک بنر اسم ارمنی قره‌باغ (ارخستینا) نوشته شده بود، یک هوادار ساده امکان ندارد همچین چیزی را بلد باشد چون حتی خود من هم نمیدانستم و به نظر من این حرکات را افراد دیگری در بین هواداران با اهداف دیگر به صورت عمدی انجام دادند».

۳-۲-۲-۲-۳ لیدرها

زیر مضمون لیدر از صحبت‌های هواداران مبنی بر نفوذ عمیق برخی افراد با عنوان لیدر در باشگاه‌ها و اندیشه‌های سیاسی بعضی از آنها به دست آمد. لیدرها نقش اصلی را در ایجاد جو ورزشگاه‌ها دارند. طبق گفته هواداران معمولاً شروع شعارهای قومی از سوی لیدرها انجام می‌شود و بقیه افراد تحت تاثیر جو ورزشگاه آن‌ها را همراهی می‌کنند. هواداری در رابطه با شعارهای سیاسی لیدرها چنین اظهار نظر کرده‌است:

هوادار AM: «افراد درستی به عنوان لیدر انتخاب نمی‌شوند و حتی خود این اشخاص که اهداف سیاسی دارند به صورت عمدی شعارهای قومیتی را شروع می‌کنند».

یک فضای وسیع برای بروز این تفکرات، تنش‌های بین قومیت‌ها و درگیری لفظی بین آنها شده است. زیر مضمون حرکات قومیتی در فضای مجازی از بیان هواداران اشاره به محتوی قوم‌گرایی در فضای مجازی، انتشار پست‌های قومیتی در شبکه‌های مجازی و تحریک افراد در فضای مجازی دارد. مسئله نژادپرستی و قوم‌گرایی مربوط به ورزش در شبکه‌های اجتماعی یک مشکل جهانی است که افراد در آن بدون اینکه هویت واقعی خود را مشخص کنند، به فعالیت‌های قومیتی و تحریک اقوام بر علیه یکدیگر می‌پردازند.

هوادار TA چنین بیان می‌کند: «در صفحات مجازی کلیپ‌هایی تحت عنوان توهین به قومیت‌ها دست به دست می‌شود که باعث تحریک بیشتر افراد می‌شود».

۳-۲-۳ قوم‌گرایی کنشی و تعمدی

مضمون اصلی و فراگیر دوم احصا شده از مصاحبه‌ها با هواداران، قوم‌گرایی کنشی و تعمدی بود. هواداران در خلال تجاربی که از قوم‌گرایی گزارش می‌دادند، به‌طور ضمنی به وجود افراد با اندیشه‌های سیاسی در ورزشگاه‌ها اشاره می‌کردند و آن‌ها را آغازگر چنین شعارهایی خطاب می‌کردند. قوم‌گرایی کنشی و تعمدی از دو زیر مضمون فرعی «لیدرها» و «فعالیت‌های سیاسی تجزیه‌طلبان در ورزشگاه» به‌دست آمد.

۳-۲-۱ فعالیت‌های سیاسی تجزیه‌طلبان در ورزشگاه

ورزشگاه‌های فوتبال در سال‌های اخیر، چه در ایران چه خارج از ایران، تبدیل به محل‌هایی برای جولان دادن افرادی با افکار قوم‌گرایانه سیاسی شده است. در برخی موارد در ورزشگاه‌های ایران نیز شعارهایی با مضمون جدایی‌طلبی از طرف هواداران مشاهده می‌شود. زیرمضمون فعالیت‌های سیاسی تجزیه‌طلبان در ورزشگاه از واحدهای

شکل ۱. تقسیم‌بندی مضمون‌های فرعی استخراج شده از مصاحبه‌های هواداران فوتبال ایران در رابطه با قوم‌گرایی در ورزشگاه و ۲ مضمون اصلی و فراگیر

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر، به منظور بررسی پدیده قوم‌گرایی بین هواداران فوتبال ایران انجام گرفته است. برخلاف پژوهش‌های قبلی که بر روی رفتار هواداران یک تیم خاص متمرکز بودند، در این پژوهش، سعی بر این بود که با در نظر گرفتن هواداران از سه قوم دارای تیم در لیگ برتر به مطالعه جامع‌تری اقدام شود. براساس یافته‌های پژوهش حاضر، مضامین مستخرج از مصاحبه‌های هواداران فوتبال در قالب دو مضمون اصلی و فراگیر قوم‌گرایی واکنشی و سهوی و قوم‌گرایی کنشی و تعمدی جای گرفته‌اند، که هر کدام معرف شکل خاصی از ادراک هواداران از پدیده قوم‌گرایی است.

یکی از مضامین احصا شده، قوم‌گرایی واکنشی و سهوی بود. اولین مضمون فرعی این مفهوم، خودشیفتگی قومیتی بود. خودشیفتگی با احساس اهمیت و شایستگی افراطی، نگرش و رفتار خودخواهانه، فقدان همدلی، نیاز به تحسین همراه است. انسان‌ها ذاتاً از بدو تولد با اندیشه خودپرتربینی بزرگ می‌شوند. در جمع خانواده در کوچه و بازار و به‌طور جامع در محیطی که بزرگ می‌شوند این تفکر در ذهن افراد برجسته می‌شود. یک فرد با این ذهنیت در مقیاس بزرگ‌تر، قومیت خود را برتر می‌داند و شروع به تحقیر بقیه اقوام و کوچک شمردن آنها می‌کند. در بستر فوتبال ورود همچنین افرادی به ورزشگاه‌ها و تحت تاثیر قرارگرفتن جو باعث شروع شعارهای قومیتی می‌شود. مضمون فرعی بعدی به فضای هیجانی و احساسی ورزشگاه اشاره داشت. حضور در جو استادیوم با کوچکترین تحریکی سبب فوران خشم فروخته

آنها شده و با سردادن شعارهای قوم‌گرایانه درصدد جلب توجه و افزایش یا به نوعی بالا بردن میزان قدرت و نفوذ قوم خود هستند. شعارهایی که عمدتاً با اهداف تخریب و تحقیر روحیه هواداران و بازیکنان تیم مقابل صورت می‌گیرد و از هر راهی برای کمک به پیروزی تیم خود در آن بازی استفاده می‌کنند. هواداران با قرارگیری در این جو حتی اگر اندیشه قوم‌گرایانه هم نداشته باشند، از روی ناآگاهی ممکن است چنین شعارهایی را همراهی کنند. مولر و همکاران (۲۰۰۷) خاطر نشان می‌کند، احساسات برانگیخته‌شده هواداران در حین بازی و تحریکات دسته جمعی آنان توسط عده‌ای از تماشاگران بر روی سکوهای ورزشگاه‌ها، ممکن است باعث شود که یک طرفدار فوتبال غیر نژادپرست تحت تاثیر جو در این شعارهای نژادپرستانه شرکت کند. که این امر، موجب واکنش‌های متقابل هواداران در ورزشگاه‌ها نیز می‌شود.

تبدیل یک تیم به نماد قومی و تعصب بر روی تیم و قومیت زیر مضمون بعدی بود که از مصاحبه‌های هواداران احصا شد. تعصب بارزترین ویژگی هواداران فوتبال است ولی وقتی این تعصب با بخشیدن معنای قومیتی به یک تیم فوتبال همراه می‌شود، توهین در ورزشگاه به یک تیم به‌مثابه توهین به یک قومیت قلمداد می‌شود. علاوه‌براین، مطابق یافته‌های پژوهش حاضر، تمرکز رسانه‌ای و کژعملکرد رسانه‌ها نیز بروز رفتارها و اعمال قوم‌گرایانه را تشدید کرده است. همچنین، تمرکز بیش از حد بر یک تیم یا عدم پرداختن به تیم دیگری موجب القای حس تبعیض و تشدید رفتارهای قوم‌گرایانه در

بنابر مضمون فرعی بعدی، با توجه به وجود قوم‌گرایی در بستر جامعه برخی از هواداران اقدام به انجام رفتارهای قوم‌گرایانه می‌کنند. همانطور که کلیند و کشمور (۲۰۱۶) نشان دادند نژادپرستی در فوتبال را نمی‌توان از بستر اجتماعی که در آن شکل می‌گیرد جدا دانست. هواداران به نوعی نژادپرستی و قوم‌گرایی موجود در جامعه را در ورزشگاه‌ها بازتاب می‌دهند. بدین معنی که قوم‌گرایی در خود فوتبال و ورزشگاه پدید نیامده است، بلکه این پدیده از سوی هوادارانی که در جامعه زندگی می‌کنند به ورزشگاه آورده می‌شود. هواداران با اندیشه تخلیه انرژی و اهداف قبلی به ورزشگاه‌ها می‌روند و به سردادن شعارهای قوم‌گرایی در اعتراض به برخی رخدادهای جامعه می‌پردازند. در حالی که در اکثریت این موارد، اهداف خرابکارانه و اندیشه‌های مسموم سیاسی در پشت آن قرار ندارد. همانطوری که دویج (۲۰۱۶) نیز در یافته‌های خود بیان می‌دارد غالباً رفتارها و اعمال نژادپرستانه هواداران فاقد انگیزه سیاسی بود و به نوعی واکنش به رخدادهای جامعه می‌باشد.

بطورکلی، این مضمون خیلی نزدیک به دو مفهوم طرح شده از سوی محققان؛ نژادپرستی ارگانیک بک و همکاران (۲۰۰۱) و نژادپرستی تصادفی مولر و همکاران (۲۰۰۷) است؛ یافته‌های آنها نیز موید این امر است شعارهای نژادپرستانه الزاما دارای اهداف سیاسی نبوده و ممکن است عامل بروز رفتارها و اعمال نژادپرستانه صرفا واکنشی به حوادث و موجود در جامعه باشد.

ورزشگاه‌ها می‌شود. چیزی که در فوتبال ایران مشهود است بیشتر تمرکز رسانه‌های دیداری، شنیداری و نوشتاری بر دو تیم فوتبال استقلال و پرسپولیس است که همین مسئله باعث گردیده تا هواداران سایر تیم‌ها به این مسئله و تبعیض ادراک شده معترض شده و اعتراض‌های خود را از طریق شعارهای قوم‌گرایانه نشان دهند. البته، تبعیض‌های ادراک شده فقط معطوف به رسانه‌ها نبود، تبعیض در رفتار مسئولان و عدم برخورد متناسب با این‌گونه رفتارها از دیگر عوامل تشدید کننده رفتارهای قوم‌گرایانه به نظر می‌رسد. عدم رعایت قانون فیفا و وابسته بودن برخی باشگاه‌ها به وزارت ورزش، باعث بروز تبعیض ادراک شده در بین هواداران فوتبال ایران می‌شود.

علاوه بر این، با افزایش نفوذ فضای مجازی در بین افشار جامعه؛ انتشار عکس، فیلم و القای مفاهیم قوم‌گرایی در آنها نیز باعث افزایش تنش‌ها شده که این حس نفرت پراکنی بر جو حاکم ورزشگاه‌ها نیز تاثیر می‌گذارد. همانطور که بوردسی^۱ (۲۰۱۱) نیز اشاره می‌کند ظهور شبکه‌های اجتماعی فقط به پیچیدگی تلاش برای مقابله با نژادپرستی افزوده است و فرضیه سازمان‌های ضد نژادپرستی و مقامات فوتبال مبنی بر ریشه‌کنی نژادپرستی از طریق این فضا را از فوتبال به چالش می‌کشد. پیشرفت‌های فناوری در ارتباطات از آغاز قرن بیست و یکم، دیدگاه‌های نژادپرستانه را قادر ساخته تا به طور مخفیانه در این فضاهای مجازی اندیشه‌های مسموم نژادپرستانه خود را نشر دهند.

نهایت همبستگی ملی را رقم می‌زند و هم می‌تواند بستری برای ابراز وجود هویت‌های سیاسی دیگر باشد. در ایران همانند بسیاری از کشورهای دیگر فوتبال بستری برای استفاده برخی جریان‌ها از جمله گروه‌های قوم‌گرایی شده است. از آن جمله می‌توان به تیم تراکتورسازی اشاره کرد که گاهی به بستری برای گسترش و عمومیت‌بخشی به گفتمان قوم‌گرایی تبدیل می‌شود. مجموع شعارها و نمادهای به‌کار رفته توسط برخی حامیان افراطی تیم تراکتورسازی این عقیده را تقویت می‌کند که برخی جریان‌های واگرا برآندند تا از این تیم ورزشی به عنوان مجرای برای تبدیل هویت آذری به هویت مقاومت بهره بگیرند. گروه‌هایی خاص که می‌توان به آنها هوادارنما هم نیز گفت و یا از آنها به عنوان پان‌ترک‌ها و پان‌عرب‌ها یاد کرد که برای یکپارچه کردن و ادغام سرزمین‌های پراکنده‌ای که به گمان آن‌ها نشان از رگه‌های قومی آن‌ها دارند، تلاش می‌کنند و با آوردن نماد یا پرچم‌های کشورهای بیگانه، آغازگر شعارهای قومیتی و جدایی‌طلبانه در ورزشگاه می‌شوند و بسیاری از هواداران تحت تاثیر جو ورزشگاه و احساساتی شدن، این افراد را همراهی می‌کنند.

به‌طور کلی می‌توان گفت پدیده قوم‌گرایی بین هواداران فوتبال ایران تلفیقی از دو مضمون اصلی قوم‌گرایی واکنشی و سهوی و قوم‌گرایی کنشی و تعمدی است. هواداران فوتبال از هر قومی همان افراد در جامعه هستند که در فضاهای اجتماعی زیادی باهم تعامل داشته و به‌طور دوستانه رفتار می‌کنند ولی وقتی این افراد در محیطی تحت عنوان ورزشگاه جمع می‌شوند عوامل بسیاری که ذکر شد بر روی

مضمون اصلی دوم احصا شده قوم‌گرایی کنشی و تعمدی بود. که در آن افراد با انگیزه و قصد سیاسی به اعمال و رفتارهای قوم‌گرایی اقدام می‌کنند این مضمون با مفاهیم مشابه؛ نژاد پرستی ابزاری در یافته‌های پژوهش بک و همکاران (۲۰۰۱) و نژادپرستی واقعی مولر و همکاران (۲۰۰۷) نیز بیان شده است. آنها نیز اذعان کرده‌اند که در این نوع نژاد پرستی اشخاص از ورزشگاه‌ها برای تبلیغ عقاید سیاسی خود بهره‌برداری می‌کنند.

یکی از مضامین فرعی استخراجی لیدرها بود. به نظر می‌رسد در فوتبال ایران، اغلب لیدرها از میان افرادی انتخاب شده‌اند که فاقد ادراک و سواد فرهنگی مناسب و کافی هستند. همین امر سبب شده که هم براحتی تحت تاثیر جریان‌ات قوم‌گرایانه قرار گیرند و هم این افراد نه تنها کمکی به اصلاح رفتاری تماشاگران نکنند بلکه با سردادن شعارهای غیراخلاقی و توهین‌های قوم‌گرایانه به هواداران رقیب و حتی تحرکات سیاسی باعث بروز تنش و التهاب در ورزشگاه‌ها شوند.

فعالیت‌های سیاسی تجزیه‌طلبان در ورزشگاه یکی دیگر از مضامین فرعی استخراج شده زیر مجموعه مضمون اصلی قوم‌گرایی کنشی و تعمدی است. بک و همکاران (۲۰۰۱) خاطر نشان کردند بعضی از افراد نژادپرست دارای انگیزه سیاسی و ایدئولوژیک هستند. نمی‌توان گفت همه افراد حاضر در ورزشگاه‌ها با اندیشه سیاسی وارد ورزشگاه می‌شوند ولی همانطور که فاضلی (۲۰۱۲) بیان می‌کند بی‌تردید ورزش به‌ویژه فوتبال هم می‌تواند مجرای برای گره‌زدن علایق اقلیت‌ها به بدنه اکثریت باشد که در

رسانه‌ها پرداخته شود، تا پیامدهای نامطلوب این پدیده در بستر اجتماعی ریشه پیدا نکرده و باعث بروز ناهنجاری‌های مخرب در جامعه و تخریب وجه فوتبال ایران نگردد.

منابع

- Amiri, A., Alavivafa, H., & Nejadi, M. (2017). Phenomenal causes of the crisis of the Tabriz Tractor Manufacturing football team and the performance in its management. *Quarterly Journal of Crisis and Emergency Management*, 8(28). [Persian]
- Back, L., Crabbe, T., & Solomos, J. (2001). The changing face of football: Racism, identity and multiculture in the English game. Berg.
- Bagheri, M., & Ghadidmi, B. (2017). Investigating the socio-cultural effects of sports development in Iran with emphasis on football. *Iranian Social Development Studies*, 9(2), 103-116. [Persian]
- Beheshti, S. M., Haqmoradi, M. (2017). The feeling of belonging to Iran among Iranian ethnic groups. *Journal of Applied Sociology*, 28(3), 25 -40 [Persian]
- Brown, N., McIlwraith, T., & de González, L. T. (2020). Perspectives: An Open Introduction to Cultural Anthropology.
- Burdsey, D. (Ed.). (2012). Race, ethnicity and football: Persisting debates and emergent issues (Vol. 6). Routledge.

رفتار آنها تاثیر می‌گذارد. نگرش هواداران به هویت قومی‌شان علی‌رغم وجود حساسیت و آگاهی از آن، بیان خواسته‌هایی مانند تدریس زبان مادری با اینکه در تضاد با هویت ملی نیست ولی بعضی از افراد با اندیشه‌های سیاسی در ورزشگاه‌ها از این مطالبه هواداران سواستفاده کرده و با تحریک احساسات، آوردن پرچم‌های کشورهای دیگر و سایر نمادهای جدایی طلبانه اهداف سیاسی خود را به تمامی تماشاگران بسط می‌دهند و از طریق بازنمایی آنها در رسانه‌ها و فضای مجازی به پیشبرد اهداف خود مبادرت می‌کنند. باید خاطر نشان کرد که بسیاری از هواداران هنگام مصاحبه‌ها سعی می‌کردند شعارهای قوم‌گرایی خود را خالی از ابعاد سیاسی نشان دهند، آنها این رفتارهای خود را صرفاً اقداماتی برای تاثیرگذاری بر روی نتیجه بازی قلمداد کردند و این اعمال با اندیشه سیاسی را فقط به گروهی خاص نسبت دادند که می‌تواند بیانگر تقبیح و عدم تمایل هواداران مورد مصاحبه برای همراهی جریان‌های قوم‌گرایانه باشد. البته با در نظر گرفتن سنین افراد حاضر در ورزشگاه که بیشتر رده سنی نوجوان و جوان را شامل می‌شود؛ تاثیرپذیری آنها از جو و رفتارهای قوم‌گرایانه در شرایط احساسی قابل پیش‌بینی است.

با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود با مواجهه سلبی و ایجابی با این پدیده در ورزشگاه‌های فوتبال مانند؛ نصب دوربین‌های مجهز در ورزشگاه‌ها، شناسایی هواداران متخلف و ممنوع‌الورود کردن آنها به ورزشگاه‌ها، آموزش لیدرها، گزارشگران و هواداران فوتبال و همچنین جلوگیری از القای تبعیض و محتوی قوم‌گرایانه

- Fazli, H. (2012). Sports and identity politics. *Journal of Political Science*, 2. [Persian]
- Garner, S. (2017). Racisms: an introduction. Sage.
- Golabi, F., Hamidi Shafiq, M. (2020). Sport and National Alliance (Study of Tractorsazi Tabriz FC). *Contemporary Studies On Sport Management*, 9(18), 15-36. doi: 0.22084/smms.2019.20311.2472
- Hammond, R. A., & Axelrod, R. (2006). The evolution of ethnocentrism. *Journal of conflict resolution*, 50(6), 926-936.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. sage.
- Llopis-Goig, R. (2009). Racism and Xenophobia in Spanish Football: facts, reactions and policies. *Physical Culture and Sport*, 47, 35.
- Müller, F., Van Zoonen, L., & de Roode, L. (2007). Accidental racists: Experiences and contradictions of racism in local Amsterdam soccer fan culture. *Soccer & Society*, 8(2-3), 335-350
- Petrunic, A. M. (2004). The Sociology of Ethnicity. *Canadian Ethnic Studies Journal*, 36(2), 144-147.
- Campbell, L., & Hay, N. (2019). Organisation case study of show racism the red card Scotland. *Radical Community Work Journal*, 3(2).
- Campbell, L., & Hay, N. (2020). Show racism the red card. In *Community Development for Social Change* (pp. 227-235). Routledge.
- Clair, M., & Denis, J. S. (2015). Sociology of racism. The international encyclopedia of the social and behavioral sciences, 19, 857-863.
- Cleland, J., & Cashmore, E. (2016). Football fans' views of violence in British football: Evidence of a sanitized and gentrified culture. *Journal of sport and social issues*, 40(2), 124-142.
- Crabbe, T. (2004). Englandfans—a new club for a new England? Social inclusion, authenticity and the performance of Englishness at 'home' and 'away'. *Leisure studies*, 23(1), 63-78.
- Criminological Investigation of Violence by Football Fans. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 6(11), 35-67.
- Cypress, B. (2018). Qualitative research methods: A phenomenological focus. *Dimensions of Critical Care Nursing*, 37(6), 302-309.
- Doidge, M. (2016). Racism and European football. In *Routledge Handbook of Sport, Race and Ethnicity* (pp. 174-185). Routledge.
- Fazeli, H., & Asadollahi, R. (2020). Sports and politics in Iran; A narrative of racist ethnocentrism in the context of sport. *Policy Quarterly*, 50(2), 669-683. [Persian]